

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
HUQUQNI MUHOFAZA QILISH
AKADEMIYASI**

"Ishonamiz va tekshiramiz"

Umumiy o'rta ta'lim maktab 1-sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan dars materiallari

An illustration on the left side of the page shows various sources of information. At the top, there are icons for a speech bubble, a YouTube play button, an envelope, and a magnifying glass. Below these are two computer monitors, one larger and one smaller, both displaying blue screens. In front of the monitors is an open book with text and images on its pages. To the right of the book is a rolled-up newspaper with the word 'DIV' visible on its masthead. There are also some small decorative elements like a star and a plus sign.

Axborot nima va biz uni qayerdan olamiz?

Bugungi kunda insonlar juda ko'p axborot olishadi. **Axborot** degani — bu turli ma'lumotlar, xabarlar va bilimlardir. Biz uni turli manbalardan olamiz.

Ota-ona va kattalardan

Hayotdagi birinchi va eng ishonchli axborot manbaimiz — oilamiz. Ota-onamiz, bobo-momalarimiz bizga to'g'ri va foydali bilimlar beradi.

O'qituvchi va kitoblardan

Maktabda o'qituvchilarimiz va darsliklarimiz orqali ilm olamiz. Bu manbalar ishonchli va tekshirilgan bilimlarni o'z ichiga oladi.

Telefon, TV va kompyuterdan

Zamonaviy texnik vositalar orqali dunyodagi yangiliklarni bilib olamiz. Ammo bu manbalardan kelgan ma'lumotlarni albatta tekshirish kerak.

Do'st va sinfdoshlardan

Do'stlarimiz ham bizga ko'p narsalar aytadi. Lekin ular ham xato ma'lumot berishi mumkin — shuning uchun muhim gaplarda kattalardan so'rash kerak.

Nega tekshirib ko'rish kerak?

Har qanday eshitgan yoki ko'rgan ma'lumot ham doimo to'g'ri bo'lavermaydi. Ba'zida odamlar xato ma'lumot aytishi mumkin. Ba'zan esa internetda yoki televizorda ham noto'g'ri yoki to'liq bo'lmagan ma'lumotlar uchrab turadi.

Tekshirish — bu ma'lumotning haqiqiy yoki noto'g'ri ekanini aniqlashdir. Agar inson ma'lumotni tekshirmasdan ishonsa, u adashishi, boshqalarni ham adashtirishi yoki hatto aldanib qolishi mumkin. Shuning uchun har bir inson o'ziga savol berishi kerak:

→ Bu ma'lumot qayerdan keldi?

Manbani bilish juda muhim. Noma'lum manbadan kelgan xabarga ishonmaslik kerak.

→ Buni kim aytdi?

Aytuvchi kishi ishonchli odammi? U bu haqda yetarli bilimga egami?

→ Bu rostmi yoki tekshirish kerakmi?

Muhim qarorlar qabul qilishdan oldin ma'lumotni ishonchli manbadan tasdiqlash shart.

Tekshirib ko'rish odati insonga:

- To'g'ri qaror qabul qilishga yordam beradi
- Yolg'on va aldashdan himoya qiladi
- Nohaqlikdan saqlab qoladi
- Aqlli va mas'uliyatli bo'lishga o'rgatadi

Bolalarga kichik yoshidanoq eshitgan gaplarni o'ylab ko'rish, savol berish va tekshirish odati o'rgatiladi!

Amaliy misol — 1 Behruz va Madina qissasi

Keling, haqiqiy hayotga o'xshash bir vaziyatni birgalikda ko'rib chiqaylik.
Bu qissa bizga tekshirishning naqadar muhim ekanligini ko'rsatadi.

Vaziyat

21-maktabning 2-"A" sinfi o'quvchilari kechqurun Telegram guruhida gaplashib turishar edi. Soat 21:30 da noma'lum akkauntidan xabar keldi: *"Ertaga barcha maktablarda dars bo'lmaydi, ta'til boshlandi. Ertaga maktabga bormanglar!"*

Behruz nima qildi?

Behruz bu xabarni **tekshirmasdan darhol ishondi** va ertasi kuni maktabga bormaslikka qaror qildi. Natijada u darslarni qoldirdi va o'quv dasturidan orqada qoldi.

Madina nima qildi?

Madina bu xabarga **shubha bilan qaradi**. U sinf rahbariga yozdi va maktabning rasmiy guruhini tekshirdi. Ma'lum bo'ldiki, darslar odatdagidek bo'ladi. Madina maktabga kelib, barcha darslarda qatnashdi.

Ma'lumot manbasi noma'lum edi, rasmiy tasdiq yo'q edi — shunga qaramay Behruz ishonib qoldi.

Madina tekshirdi, ishonchli manbadan tasdiq oldi va to'g'ri qaror qabul qildi!

Telefon, televizor va kompyuter nima uchun kerak?

Telefon, televizor va kompyuter — bu insonga ma'lumot olish, o'rganish, muloqot qilish va ishlash uchun xizmat qiladigan zamonaviy texnik vositalardir. Ular bizning hayotimizni yengillashtiradi va bilim olishga katta yordam beradi.

Bilim olish

- Darslar va o'quv videolari
- Elektron kitoblar va lug'atlar
- Turli fanlar bo'yicha mashqlar
- Qiziqarli hujjatli filmlar

Muloqot qilish

- Do'stlar va yaqinlar bilan aloqa
- Uzoqdagi qarindoshlarni ko'rish
- Sinfdoshlar bilan birgalikda o'rganish
- O'qituvchi bilan bog'lanish

Yangiliklar

- Dunyodagi voqealardan xabardor bo'lish
- Ob-havo ma'lumotlari
- Sport va madaniyat yangiliklari
- Ilmiy kashfiyotlar haqida bilish

Dam olish

- Tarbiyaviy o'yinlar va boshqotirmalar
- Musiqa tinglash va rasmlar ko'rish
- Qiziqarli multfilmlar
- Ijodiy faoliyat (rasm, she'r)

Texnik vositalardan to'g'ri foydalanish

Ehtiyot bo'ling!

Bu vositalardan foydalanish juda foydali bo'lsa-da, ularda ehtiyotkorlik va mas'uliyat juda muhimdir. Chunki internet yoki televizordagi barcha ma'lumotlar ham bir xil darajada ishonchli bo'lavermaydi.

Yolg'on axborot tarqalishi mumkin
Ba'zi odamlar ataylab noto'g'ri xabarlar tarqatadi va boshqalarni aldashga harakat qiladi.

Aldashga qaratilgan xabarlar

Internet orqali ba'zan shaxsiy ma'lumotingizni olishga urinuvchi xabarlar kelishi mumkin.

Zararli ma'lumotlar uchraydi

Bolalarga mos bo'lmagan yoki noto'g'ri fikrlarni tarqatadigan saytlar ham mavjud.

To'g'ri foydalanish qoidalari

1 Kattalar maslahatiga amal qiling

Telefon yoki kompyuterdan foydalanishda ota-ona yoki o'qituvchining maslahatini so'ra.

2 Shaxsiy ma'lumot berma

Hech qachon ismingni, manzilingni yoki oilangning ma'lumotlarini begonalarga yubormang.

3 Har doim tekshiring

Ajib yoki ishonilmaydigan xabar kelsa, darhol ota-onangga ayt va birgalikda tekshiring.

Amaliy misol — 2 Dilshod va uning opasining qissasi

Endi telefon orqali kelgan aldov xabari haqidagi ikkinchi misolni ko'rib chiqaylik.
Bu kabi holatlar ko'pchilikda uchraydi.

Xabar keldi

Dilshod telefonda o'yin o'ynab o'tirganida unga xabar keldi: "Sen sovrin yutib olding! Sovrinni olish uchun ota-onangning karta raqamini va kodni yubor."

Opasi to'xtatdi

Yaxshiyamki, opasi bu xabarni ko'rib qoldi va darhol tushuntirdi: bu aldash bo'lishi mumkin, hech qachon shaxsiy ma'lumot berish mumkin emas.

1

2

3

4

Dilshod xursand bo'ldi

Dilshod bu xabardan xursand bo'lib, darhol ma'lumot yuborishni o'yladi. U "bu rostmi?" deb o'ylamadi va tekshirish zarurligini anglamadi.

To'g'ri qaror qabul qilindi

Dilshod opasining maslahatini tinglab, xabarni e'tiborsiz qoldirdi. Oilaning shaxsiy ma'lumotlari xavfsiz qoldi.

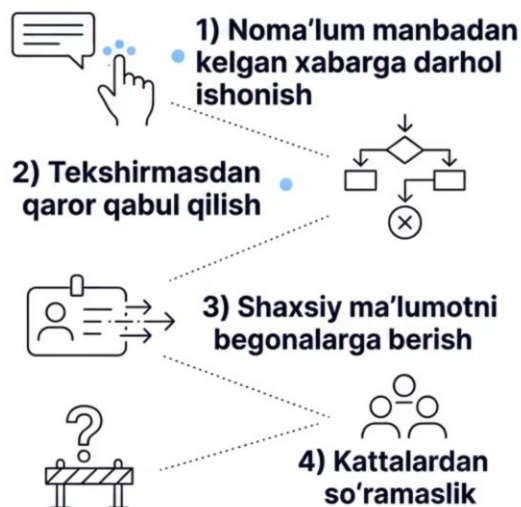

Agar Dilshod karta raqamini yuborganida, u aldangan bo'lardi va oilasiga katta zarar yetishi mumkin edi. Har qanday "sovrin" yoki "mukofot" haqidagi xabarga ehtiyot bo'ling!

To'g'ri va noto'g'ri xatti-harakatlar

Keling, o'rgangan misollarimizdan to'g'ri va noto'g'ri xatti-harakatlarni birgalikda tahlil qilamiz. Bu bizga mustaqil fikrlashni o'rgatadi.

NOTO'G'RI xatti-harakat (tekshirmasdan ishonish)

TO'G'RI xatti-harakat (tekshirib ko'rish)

Tekshirmasdan ishonish — insonni aldashdan, nohaqlikdan va noto'g'ri qarorlardan himoya qila olmaydi!

Tekshirib ko'rish — insonni yolg'ondan, aldashdan va noto'g'ri qarorlardan himoya qiladi!

Xulosa va eslatmalar

Bugun biz juda muhim narsalarni o'rgandik. Keling, barchasini birgalikda eslab qolaylik!

Har doim tekshir

Eshitgan yoki ko'rgan ma'lumotga darhol ishonib ketmaslik kerak. Avval tekshir, so'ng qaror qabul qil. Tekshirish — bu aqlli odamning odati.

Texnik vositalardan to'g'ri foydalan

Telefon, televizor va kompyuter bizga katta yordam beradi. Lekin ulardan mas'uliyat bilan va kattalar nazoratida foydalanish kerak.

Shaxsiy ma'lumotingni himoya qil

Hech qachon ismingni, oilangning ma'lumotlarini yoki maxfiy kodlarni begonalarga yubormang. Shubhali xabar kelsa, kattalaringga ayt.

Bilimli va adolatli bo'l

Axborotni to'g'ri qabul qilish, tekshirish va haqiqatni aniqlashni o'rgansa, sen bilimli, aqlli va adolatli inson bo'lib voyaga yetasan!

Tekshirish — insonni yolg'ondan, aldashdan va noto'g'ri qarorlardan himoya qiladi.
Bu kichik odatning katta ahamiyati bor!